

INSEMNARI

Datoriile scriitorilor

În alte țări, ca în Spania de pildă, a cărei situație internă se aseamănă în multe privinți cu a noastră, au protestat împotriva regimului de excepție nu numai masele, ci și intelectualii — ba mai ales aceștia. Se cunosc cazurile scriitorilor spanioli persecutați, deportați chiar, din pricina unei dârze atitudini cetățenești. Îndărăria lor n'a fost înfrântă de nici o prigoană. Au dat lupta în țară și o duc acum peste hotare, câștigând în fața lumii civilizate strălucite victorii.

Și la noi libertățile au fost suspendate. Persoana și averea cetățenilor nu s'au în siguranță. Domiciliul nu mai este o fortăreață a oamenilor de treabă. Corespondența nu mai are caracterul sacru dinainte. Dar nici măcar viața nu-i asigurată. În răstimpuri oameni „suspecți” sunt împușcați pe la spate de escortă — în vreme ce bandiții nici nu-s prinși, iar excoerci sunt scăpați dintre baionetele mute.

Care a fost atitudinea scriitorilor în fața samavolnicilor de aici? O desăvârșită nepăsare... sau chiar o toleranță. Astfel Soc. Scriitorilor Români l-a ales drept cenzor pe șeful Siguranței Generale a Statului — unul din organele de opresivitate.

De curând presa a primit o lovitură: Consiliul de Război din București s'a instituit, cu dela sine puteri, în instanță de judecată a delictelor de presă. Au protestat numai câteva ziare. Asociațiile de presă, și Societatea Scriitorilor Români, n'au intervenit în discuție. Aceste organizații de breaslă arată astfel că n'au nici măcar spiritul de conservare.

În schimb unele ziare și reviste au adoptat o mentalitate de evul mediu. „Țara Noastră” de exemplu regretă că gazetarii „anumitei” prese „n'au primit până acum măcar o blândă și amicală admonestare cetățenească”. Un caz din trecut i se pare numai „o scântee de violență într-o beznă de îngăduință”. Iar mai departe revizia d-lui Oct. Goga, vorbind de suspendarea unui ziar italian, face elogiul „brutalității lui Mussolini” — regretând că fapta lui n'a servit de pildă stăpânilor dela București.

În această atmosferă, publicul nici nu ia în mână cărți și reviste — ci mănâncă și bea, ziua și noaptea, în restaurante, bodegi și „grătare”... unde carnea în sânge îi delectează cu aceiași frenezii cași pe strămoșii primitivi.

Traducerile

Săracă, până în timpul din urmă, în opere caracteristice pentru întreaga manifestare de viață românească, literatura noastră își pregătește acum — pe nesimțite — drumul care o va duce la recunoașterea valorii ei definitive. Un scriitor, și nu unul din cei fără oarecare reputație, a pus de curând problema dacă literatura noastră merită să stea alături de produsele continentului, încercând totodată a desvălui taina prin care s'ar putea soluționa această problemă. Ar fi subvenționarea de către stat a unei edituri străine, sau ajutorarea unor scriitori cari și-au îndreptat privirile asupra noastră. E și aceasta o soluție.

Ne gândim însă că Eminescu n'ar putea fi transpus într-o altă limbă decât în cazul când traducătorul ar avea geniul acestuia. Armonia specifică a celui mai mare poet român, care nu este aceea a unui Lenan sau Leopardi — cu care a fost asemuit adeseori — cere în sprijinul ei o personalitate artistică în stare de a-i pătrunde frumusețile și înalța-i semnificație. Omul chemat să facă acest lucru, care va fi o dona creațiune, într-o limbă alta decât a noastră, nu s'a născut încă printre noi. Și, probabil, mai sigur că aceasta va veni de aiurea. Este natural ca să fie așa.

Cu toate acestea, încercări de așa zisă valorificare europeană a nobleții noastre sufletești s'au făcut. Cei dintâi cari au putut prinde interesul cititorului apusean pentru literatura românească, au fost Caragiale și Mihail Sadoveanu, cei doi meștri ai navelisticii românești. Totul însă rămâne numai o încercare. A plâmui într-o limbă străină materialul novelor lui Sadoveanu, înseamnă a cunoaște mai întâi plasticitatea limbii românești, a nesfârșitelor nuanțe sub care se năvălește în scrisul autorului și, mai apoi, cunoașterea tot atât de strălucit a temeiurilor limbii în care se face traducerea. În caz contrari nu adăogăm nimic scriitorului sau literaturii noastre.

Dacă susținem lucrul acesta printr'o exemplificare, ne amintim că, la diferite ocazii, mai toți poezii noștri mari au fost traduși în limba franceză. Au apărut antologii, numere sau pagini întregi de revistă. Nici un ecou, nici un rând scris în revistele de literatură franceză. Fie că n'am fost înțeleși, fie că am fost rău înțeleși. Ceeace e toțuna. Și lucrul acesta are explicația lui, la care nu s'au gândit alcătuitoarii de antologii sau traducătorii noștri.

N'am stărnit discuții sau interes pentru că poezia românească tradusă a fost dată ca simplu material, amorf și nepoetic, din care, dacă se vedea uneori numai intenția sau ideea poetului, aceasta era mult. Poezia trăiește totdeauna și străbate veacurile numai prin puterea de plămuire a poetului, prin originalitatea plastică. Dacă în traducere rezultatul acesta nu se respectă, poezia nu mai e poezie. Truda e zadarnică, poetul pierde și cu el pierde întreaga literatură din care face parte.

Temerurile așinci ale unei limbi, și când spunem aceasta ne gândim la o „limbă literară”, nu se învață la birou, cu dicționarul. Un filolog învățat cu dialectele poate citi în orice limbă, accesibilă desigur câmpului său de experiență. Nu însă dela un filolog ceream noi să ușureze sarcina traducătorului. Numai scriitorul de rasă, acela care a pătruns în adâncul sufletesc și ideologic al limbii lui, poate, dar numai cu o condiție, să-și adopte fondul sufletesc al altei limbi: aceea de a veni în contact direct cu elementul viu al acelei limbi.

Chestiunea traducătorilor, așa cum o vedem noi, pare că va fi rezolvată de asociațiunea scriitorilor din toată lumea (Pen Clubs), care și-a ținut de curând primul congres, la Paris. Primele două puncte din hotărârile luate, privesc chestiunea aceasta a traducătorilor: 1. Intocmirea de liste, în fiecare țară, de opere ce trebuiesc traduse și 2. Indicarea celor mai buni traducători.

Dacă pentru literatura noastră lucrurile se vor întâmpla astfel, atunci chestiunea valorificării europene a nobleții noastre sufletești își va găsi o soluționare pe care o așteptăm.

În jurul expoziției dela Jeu de Paume

Expoziția de artă românească, organizată în primăvara aceasta, la Paris, din inițiativa regretatului Léonce Bénédite (mort la 26 Mai a. c.) și a d-lor G. Bals, Drăghiceanu, Tzigara Samurcaș și pictorul Stoicescu, a stărnit în publicistica franceză admirația tuturor cunoscătorilor de artă. Într'unul din recente numere ale revistei „Mercure de France” (iulie 1925), d. Auguste Marguillier îi consacra, la rubrica „Musées et Collections”, o succintă dare de seamă, din care reiese — cu toate influențele străine pe care le constată — originalitatea artei noastre vechi.

După articolele savante ale d-lui Henri Focillon, publicate în „Revue de l'Art” pe care le-am relevat în No. trecut, și care priveau numai arta noastră iconografică, d. Marguillier privește expoziția întreagă, cu toate secțiile ei, și aduce deosebite aprecieri artei populare și artistilor moderni și contemporani, printre cari: Th. Aman, Grigorescu, Steriadi, Pătrașcu, Mirea și Ștefan Popescu.

Subliniem cu bucurie recunoașterea de către străinătate a valorilor noastre de artă veche și modernă, fiind convinși că în concertul valorilor europene vor intra curând și celelalte valori ale artei românești în genere.

J. H. Rosny

Se știe că acest nume și aceste inițiale au compus, până în 1908, iscălitura de colaborare a doi scriitori, doi frați, cari au produs astfel un sir lung de lucrări de înaltă însemnătate artistică. Un adevărat divorț literar îi despărți însă.

Unul din ei s'a născut în 1856, celălalt în 1859, dintr'o familie franceză, olandeză, belgiană și spaniolă. Numele lor adevărat e Boex, și pentru pseudonimul lor au avut de susținut un proces ciudat cu d. Léon Prunel de Rosny, orientalist distins, care cerea să li se interzică să-i poarte numele; dar frații Rosny câștigară procesul.

Opera lor e pătrunsă de mari preocupări științifice, spre cari erau porniți prin puternica cultură științifică pe care o primiseră; se mai resimte, pe de altă parte, în scrierile lor, în cel mai înalt grad, suflul problemelor sociale și chiar socialiste ale timpului nostru; în sfârșit temperamentul și structura lor viguroasă de atleți trebuiau să împărească scrierilor lor cea peccie de optimism sănătos, care bate numădite la ochii cititorului.

Romane științifice și preistorice — gen în care au strălucit înainte de englezul H. G. Wells — romane psihologice, romane sociale alcătuiesc o listă lungă de scrieri de ale lor, din cari pomenim aici numai unele: *Nell Horn, le Bilatéral, l'Immolation, les Xiphus, Marc Fane, les Cornelles, le Termite Daniel Valgrève, Vanireli, l'Impérieuse Bonté, l'Indompté, Renouveau, Résurrection, l'Autre Femme, les Origines, Un Double Amour, Eyrimah, la Tentatrice, une Rupture, les Retours du couer, la Silencieuse, les Ames Perdées, la Fauve, les Deux Femmes, le Crime du Docteur, Sous le Fardeau, Contre le Sort, etc., etc.*

Stilul fraților Rosny e cu totul original; și-au creat, la început, un vocabular cu adevărat modern, plin de neologisme, cu numeroase împrumuturi din domeniul științei și tehnice. Cu timpul puseră tot mai mult frâu acestei porniri, până ce, ei singuri, se mulțumiră să mai păstreze doar puțin din aceste cuvinte, pe cele mai bune, și cari reușiră de altfel să se încetățenească în limba literară. Forma lor sintactică, scântelitoasă, nervoasă, plină de condensări și prescurtări cizelate, dar armonioase și energice, are de asemenea o structură cu totul deosebită și personală.

Dela despărțirea lor, fiecare din frați a continuat să producă opere valoroase, iscălitând — unul J. H. Rosny Ainc, — celălalt J. H. Rosny Cadet.

Amândoi sunt membri ai Academiei Goncourt. În numărul din urmă al „Lecturii” (24) găsim una din cele mai puternice și mai ciudate nuvele de-ale lor: „Cataclismul”, din timpul furtivelor lor colaborări — o adevărată capodoperă plină de fiorul necunoscutului.

Constiință profesională

Intotdeauna ziaristii și-au iubit meseria lor îngrată și pasionantă, adeseori periculoasă, totdeauna plină de greutate.

În 1793, polemistul Carra, membru al Adunării constituante, a fost condamnat la moarte de Tribunalul revoluționar și ghilotinat. Până la scara esafodului, el dădu dovadă de cea mai deplină seninătate. Carra incredință numai călăului care-i pregătea sfârșitul, singurul său regret:

— Imi pare rău că mor. Ași fi vrut să văd urmarea.

Diversiune

Cu prilejul unei polemici, d. G. Topârceanu protestează în revista „Lumea” împotriva răului obicei al publiciștilor, bine-înțeleș nu al tuturor, de a devia în discuții atenția cititorilor prin comerații anoste. Astfel publicistul (elev al d-lui E. Lovinescu) cu care se luptă d. Topârceanu, mută polemica asupra „sufletului național” pe un teren străin: 1) că d. Topârceanu n'a frecventat prea mult cursurile universitare, 2) că a scris pe vremuri parodii „foarte gustate” și 3) că este candidat la nu știm ce premiu literar.

Publicistul nu face nicio înveție în această materie. Magisterul d-sale l-a luat înainte. Intr'adevăr, acum câțiva ani, d. E. Lovinescu — într'o discuție asupra unor teorii literare — a făcut aluzii la situația militară a d-lui Topârceanu, adresând un denunț — deghizat dar public — la Curtea Marțială...

D. Topârceanu relevă acest fapt. D-sa tace un dinc publicisticii.

Atunci când avem un serviciu de Siguranță foarte meritoriu, credem că publiciștii ar trebui să-și caute de carte — lăsând delațimile pe sama sicofanților de meserie. Iar când un publicist trece în rândul moucharzilor, în același moment el iesă din breșla scriitoricească.

Scotocirea zidurilor

E o nouă epidemie și ocupație la Moscova. De când în palatul prinților Iusupov s'a găsit un tezaur (aur, pietre scumpe, perle, etc.) evaluat la 50 milioane ruble aur, ascuns în zid, o mulțime de oameni s'a datat examinării tuturor zidurilor, pivnițelor, solului din parcuri și grădini foste princiare și boerști. Deși, pentru găsirea aceluia tezaur descoperitorul n'a fost recompensat decât cu 25.000 ruble aur date de guvernul Sovietic, speranța de a găsi alte tezaure îi inebunește pe oameni. Al doilea caz, când în palatul marilor manufacturiști Reabușinsky din Moscova s'au găsit valori de circa 10 milioane ruble aur, a transformat nebunia în furie. Guvernul sovietic ia măsuri contra deteriorării zidurilor de numeroși exploratori, amatori de tezaure.

MARUNTE

— A douăzeci și cincea aniversare a morții lui Albert Samain va fi comemorată la Lille, orașul de naștere al poetului. Un număr întreg din revista locală „Mercure de Flandre” va fi consacrat poetului, cu articole de toți cei cari l-au cunoscut și admirat.

— A apărut în volum piesa „Cuiburi sfărâmate” de Sandu Teleajean și Adrian Pascu.

— Peste două săptămâni apare într'o editură din Râmnicu-Sărat volumul „Sonete postume” de regretatul Ion Pavelescu, autorul „Sigiliilor de aur”.

— În aceeași editură a apărut a doua ediție din volumul de poezii „Plumb” de G. Bacovia.

— A apărut în traducere franceză cunoscuta lucrare a lui G. Prezzolini: „La culture italienne”.

— În editura pariziană A. Messein a apărut volumul „Il y a...” versuri și proză inedite de Guillaume Apollinaire.

— Pola Negri, celebra vedetă a celor mai multe filme germane și americane, și-a publicat părerile sale asupra cinematografului, într'o carte intitulată „La vie et le Réve au Cinema”.

— Se anunță din Moscova că guvernul sovietic a luat măsuri pentru publicarea operelor inedite rămase dela Dostoievski, printre care zece romane ce vor apărea în cursul anului viitor.

— Poetul Lucian Blaga a terminat o nouă lucrare dramatică: „Dario” pantomimă urzită pe motivul unei balade populare.

— Sub tipar de d. Ludovic Daus, volumul de nuvele „Apa botozului”.

— Am primit la redacție No. 2—3 din revista „Renașterea” care apare la Chișinău.

— Au apărut și se află de vânzare la toate librăriile următoarele cărți:

Emil I. Diaconescu: *Politica orientală burgundă și Turcii în sec. XIV—XV*, Iași.

Upton Sinclair: *Jimmie Higgins* (Roman, în românește de Ion Pas), Edit. Brănișteanu, Preț 45 lei.

Eugen Relgis și Lotar Rădăceanu: *Umanitarism și socialism* (Polemici), Edit. Brănișteanu, Preț 25 lei.

Louis Dumur: *La croix rouge et la croix blanche* ou la guerre chez les neutres (Roman), Edit. Albin Michel, Pr. 7.50 fr.

Panaft Istrati: *Trecut și viitor* (Pagini autobiografice), Edit. „Renașterea”, Preț 60 lei.

A. Cotruș: *Versuri*, Edit. Libr. Diecezană, Arad. Preț 5 lei.

Traian Mager: *Aspecte din Munții Apuseni*, Edit. Libr. Diecezană, Arad, Preț 10 lei.

Al. T. Stamatiad: *Cățiva scriitori* (Octavian Goga. — St. Petică. — I. C. Săvescu. — M. Maeterlinck), Edit. Libr. Diecezană, Arad, Preț 10 lei.

Cântări naționale și alte cântece diverse, Edit. Libr. Diecezană, Arad, Preț 30 lei.

Bustul lui Traian Demetrescu, opera sculptorului Jalea, va fi descoperit la Craiova, în toamnă.

— Al doilea și ultimul articol intitulat „L'ancien art roumain” de Henri Focillon, a apărut în „Revue de l'Art” — Jun 1925.

— A apărut: „Pe căile străbunilor” (Dobrogea Nouă) de d. V. Stroescu. Edit. Tip. „Comerciale”, Bazargic, Preț 60 lei.

— La toamnă apare în Editura „Cartea Românească”, romanul „Dureri fără nume” datorit colaboratorului nostru d. George M. Vlădescu.

Tot la toamnă și datorit aceluiași autor, va apare, în Editura Fundației „Principele Carol” (Colecția „Cartea Vremii”) volumul de nuvele „Romanul D-soarei Mimi”.

Curiozități

Radiofonia în fundul Oceanului

Lângă orașul Atlantic-City, în California, radiofonia a fost decurând aplicată la explorarea fundului oceanului de scafandri.

Aceștia, prevăzuți cu aparate puternice radiofonice au lucrat la o mare adâncime, comunicând pe continent asupra mersului lucrărilor, a obstacolelor întâmpinate, etc. O serie nesfârșită de posturi radiofonice din Statele-Unite primeau detaliile, și publicul urmărea cu interes palpitant aventurile scafandrilor. Se speră că în curând ci vor putea în același timp să fotografieze viața, peisajele și curentele submarine, pentru a le reda direct spectatorilor.

Universități plutitoare

Cu scopul de a forma tineretul care să cunoască în mod practic toate țările lumii și să pregătească dominațiunea universală a capitalului american, se organizează în Statele-Unite câteva universități plutitoare, care vor vizita rând pe rând porturile și statele de pe toate continentele. Calculele sunt făcute ca în trei ani sfidenții să învețe toată materia teoretică pe bordul universităților plutitoare, și să cunoască bine o sută de puncte principale economice ale lumii de pe marile căi maritime, cu pietele și hinterlandul lor, plus o mulțime de puncte mai mici.

Excursiuni asemănătoare pentru studenți, în grupuri mici, și pe timp de câteva luni, se introduc și în Franța.

Descendenții rezilor

Un frizer din Bruxelles, Artur Kregerson, a înaintat guvernului Marelui Britanii o cerere, în care pretinde să fie reintegrat în drepturile lui de membru al familiei regale, aducând dovezi și o genealogie, din care se vede că e descendent direct al regelui dețronat Iacov II.

Se știe că un alt descendent al aceluiași rege, care poartă numele de Conon, e reparator de umbrele. În Franța sunt mai mulți urmași ai dinastiei Valois, iar un cunoscut deputat francez și-a reconstituit o genealogie absolut exactă, după care el trage direct dela Carol cel Mare. Războiul și revoluția din Rusia, Germania, etc. au marit considerabil numărul acestor muguri ai dinastiilor regale și imperiale. Se observă că din cauza acestei înnulțiri a noilor descendenți auguști, interesul americanilor excentrici pentru reprezentanții dinastiilor dețronate de mult, a scăzut brusc, și dolarii parvențiilor transatlantice se îndreaptă spre marii duci și prinți germani și austriaci, prietenia cărora pare americanilor un șic, care merită să fie plătit.

Garaj cu 20.000 automobile

Acest garaj central se și clădește în Chicago. El este o construcție cu 40 etaje, pentru 500 mașini în fiecare etaj. Automobilele vor urca un drum artificial (în felul celui de la Luma-Parc dela Moși, desigur!) care înconjoară clădirea garajului în formă de spirală ascendentă. Coborârea mașinilor se va face însă prin ascensoare. Acest garaj-zgărăie-nori, va permite desființarea stațiilor automobilelor prin străzi și piețe, unde ocupă prea mult loc. Fiecare pasager n'are decât să comande la telefon o mașină, care îi va fi servită imediat din garaj.

Aurul se va face

În laboratorul profesorului Kurlbaum din Berlin, lucrările continuă cu febrilitate pentru a transforma diferite metale în aur. După cum se știe, acest savant continuă metoda d-rului Mitte, care a reușit să facă aurul din mercur cu ajutorul unui curent puternic de electricitate. Germanii sunt siguri că vor obține cel mai veritabil aur din cele mai efine metale, și o vor lua înaintea savanților americani și japonezi, preocupați de același problemă. Deocamdată din 10.000 grame de mercur se face 1 gram de aur, ceace arată că principul a fost găsit. Chiar atunci când această proporție se va micșora numai de 10 ori, extragerea aurului numai din mercur va deveni o ocupație... avantajoasă. Germanii însă păstrează un mutism absolut asupra perspectivelor de a extrage aur din alte metale. Se știe numai, că se și formează o puternică companie pe acțiuni pentru producția aurului în cantități mari. Prima grijă a acestei societăți va fi să obțină pentru guvern o cantitate de aur, cu care Germania să-și plătească deodată toate datoriile și despăgubirile de război!

Cât datorește Germania

Pentru a scăpa de toate datoriile și despăgubirile externe, Germania trebuie să plătească peste 100 miliarde mărci în aur, ceace înseamnă circa 4 mii vagoane de aur în blocuri sau monede. Sau, închipuindu-ne aceste cantități de aur grămădite vagon peste vagon, s'ar forma un bloc enorm de aur cât... clădirea întreagă a Băncii Naționale a României din București.

Din uriași în pitici

Ce ar fi dacă o invențiune, niște raze XYZ frante printr'un curent Omega sau Lambda, ar putea diminua corpurile de 100 de ori?

În tramvace ar fi foarte mult loc și destulă libertate. Hoții ar pătrunde în orice gaură de chee. Criza de locuințe ar lua sfârșit, fiindcă toate scoicile de melci parăsite ne-ar fi la dispoziție. Imbrăcămintea doamnelor n'ar necesita decât 2—3 centimetri de mătase, care nu sunt suficiente astăzi nici pentru a înlocui o frunză de viță. Salariul muncitorilor s'ar mări enorm. Un singur leu ar fi dus cu greu acasă de un muncitor, nevoit să-i ruleze pe stradă. Porțile din restaurante s'ar prezinta în fața onului într'o mărime reală, etc...

A Apărut

LECTURA No. 24

„Floarea literaturilor străine”

J. H. Rosny

CATACLISMUL

— O ZGUDUITOARE NOVELĂ —

În românește de **A. TOMA**

Numai 3 lei — scrierea completă

La toți chioșcarii și librării